

Vammaispalvelulaki (675/2023)

Koulutus 3, 29.4.2026

Sari Kokko, järjestöjohtaja

Taina Kölhi, juristi

Julia Puumalainen, juristi

Näkövammaisten liitto ry

Tämän koulutuskerran sisällöt

- Vammaispalvelulain mukainen valmennuksen palvelu
- Vammaispalvelulain mukainen henkilökohtaisen avun palvelu
- Henkilökohtaisen avun tilalle tarjottavat SHL:n mukaiset palvelut
- Materiaalissa käytetyt lyhenteet:
 - VPL = vammaispalvelulaki
 - SHL = sosiaalihuoltolaki

Valmennus

Valmennus VPL 7 §

Valmennuksen toteuttaminen VPL 8 §

Valmennus VPL 7 § 1/2

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada valmennusta, jos hän tarvitsee tukea
 - **oppiakseen uusia itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja** tai **vahvistaakseen** niitä, tai
 - toimiakseen **elämänmuutostilanteessa** tai valmistautuakseen muutostilanteeseen.
- Lisäedellytys on, ettei vastaavaa valmennusta voi saada lääkinnällisenä kuntoutuksena.
- **Itsenäisessä elämässä tarvittavat taidot ovat** taitoja, joita henkilö tarvitsee **kommunikaatiossa ja vuorovaikutuksessa, teknisten laitteiden ja digisovellusten käytössä, ympäristön hahmottamisessa ja liikkumisessa erilaisissa toimintaympäristöissä, ajan hahmottamisessa, kodinhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa, asioinnissa, rahankäytössä tai muissa vastaavissa toiminnoissa.**

Valmennus VPL 7 § 2/2

- Valmennus on tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu, johon sisältyy:
 - 1) **tiedollisten ja toiminnallisten taitojen** ja sosiaalisen vuorovaikutuksen **harjoittelu**;
 - 2) viittomakielen opetus tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käytön ohjaus;
 - 3) vammaisen henkilön **toimintakyvyn, toimintaympäristön tai perhetilanteen** muuttuessa taikka **muissa vastaavissa elämän muutostilanteissa annettava tuki**.
- Osana vammaisen henkilön valmennusta hänen **perheelleen ja läheisilleen** on järjestettävä viittomakielen opetusta, kommunikointikeinojen käytön ohjausta ja valmennusta muutostilanteisiin, jos se on tarpeen vammaisen henkilön valmennuksen tavoitteiden toteutumiseksi. Lisäksi perheelle ja läheisille voidaan järjestää myös muuta valmennusta.

Valmennuksen toteuttaminen VPL 8 §

- Valmennuksen **tavoitteet, sisältö, tarvittava määrä ja toteutustapa** on **arvioitava yhdessä vammaisen henkilön** ja tarvittaessa hänen läheistensä **kanssa**.
- Valmennus on **tarvittaessa suunniteltava ja toteutettava yhteistyössä** sosiaali- ja terveydenhuollon erityisesti kuntoutuksen, sekä opetuksen ammattilaisten kanssa (SHL:n 41 §).
- Valmennuksen **sisältö, määrä ja toteutustapa on kirjattava päätökseen** huomioiden henkilön **asiakassuunnitelmaan** kirjatut yksilölliset tarpeet ja **oma näkemys** tarvittavasta valmennuksesta ja sen tavoitteista. Palvelun järjestäjän ja tuottajan on seurattava tavoitteiden toteutumista.
- Valmennusta voi toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmämuotoisena tai osana muuta palvelua.

Esimerkki valmennuksesta: liikkumistaidon ohjaus

- Tavoitteena on, että näkövammaisen ihminen oppii liikkumaan itsenäisesti ja turvallisesti arjen toimintaympäristöissään [Liikkumistaidon ohjauksen järjestämisperiaatteet Näkövammaisten liitto](#).
- **Sisältää** mm. liikkumisen ja suunnistautumisen perustaitojen, valkoisen kepin, sisä- ja ulkoreittien, julkisten kulkuvälineiden, optisten ja tietoteknisten apuvälineiden (esim. navigointisovellus Blindsquare), liikkumistaidon karttojen käytön harjoittelua ja muiden aistien kautta saatavan tiedon hyödyntämistä liikkumisessa ja ympäristön hahmottamisessa.
- **VPL:n mukainen valmennuksen palvelu**, kun tarve liittyy esimerkiksi liikkumisympäristön laajentamiseen, asuin-, työ- tai opiskelupaikan vaihdokseen tai näkötilanteen muuttumiseen.
- Liikkumistaidon perustaitojen opettamisesta ja välttämättömien lähiympäristön reittien ohjauksesta vastaavat keskussairaaloiden näönkuntoutusyksiköt.

Esimerkki valmennuksesta: pistekirjoituksen opetus

- Valmennuksen palvelu voi näkövammaisille olla myös pistekirjoituksen opetusta silloin, kun sitä ei ole mahdollista saada lääkinnällisenä kuntoutuksena.
- Pistekirjoituksen opetusta voi siten eri alueilla saada keskussairaalan tai vammaispalvelun kautta
- Pistekirjoituksen opetus sisältää ohjaussuunnitelman, opetuksen toteuttamisen sekä tarvittavan materiaalin ja apuvälineiden hankkimisen.
- Opetuksen määrä määritellään yksilöllisesti.

Henkilökohtainen apu

Henkilökohtainen apu VPL 9 §

Henkilökohtaisen avun toteuttaminen VPL 10 §

Henkilökohtaisen avun työnantajamalli VPL 11 §

Henkilökohtaisen avun keskeiset muutokset aiempaan vammaispalvelulakiin verrattuna

- Sääntelyä on tarkennettu soveltamiskäytännössä ilmenneiden ongelmien korjaamiseksi.
- Ikäntymisrajaus poistui ja voimavaraedellytys lieventyi.
- Hyvinvointialueen on **toteutettava henkilökohtaista apua ainakin kolmella eri järjestämistavalla.**
- **Työnantajamallin käyttö edellyttää** vammaisen henkilön nimenomaista, tietoon perustuvaa **suostumusta.**
- **Sijaisjärjestelyjen tuottamis- ja toteuttamistavat** avustajan poissaolon varalta on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja palvelupäätökseen.

Henkilökohtainen apu VPL 9 § 1/2

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua, jos tarvitsee toisen henkilön apua:
 - 1) päivittäisissä toimissa;
 - 2) työssä tai opiskelussa; tai
 - 3) vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa.
- Palvelun tarkoituksena on vammaisen henkilön **itsemääräämisoikeuden toteutuminen yhdenvertaisesti muiden kanssa** niissäkin tilanteissa, joissa tarvitsee toisen henkilön apua.
- Palvelun myöntämisen edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee **itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä.**

Henkilökohtainen apu VPL 9 § 2/2

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua **päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa sen verran kuin hän välttämättä tarvitsee.**
- **Vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa** on oikeus saada henkilökohtaista apua **yhteensä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan** vammaisen henkilön **välttämätöntä avuntarvetta.**
- Palveluun voi kuulua avustajan toteuttamia terveyden ylläpitoon ja pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon liittyviä **itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä.** Hyvinvointialueen on järjestettävä vammaiselle henkilölle ja tarvittaessa avustajalle näiden toimenpiteiden edellyttämää ohjausta.

Henkilökohtaisen avun toteuttaminen VPL 10 §

- Henkilökohtaista apua on toteutettava **vähintään omana toimintana tai ostopalveluna sekä palvelusetelillä ja työnantajamallilla**. Palvelusetelin arvon on oltava riittävä, jotta vammaisen henkilö voi hankkia myönnetyn henkilökohtaisen avun.
- **Päättyessään palvelun toteuttamistavasta** hyvinvointialueen on otettava huomioon vammaisen henkilön **oma mielipide, elämäntilanne ja asiakassuunnitelmaan kirjattu avun tarve**.
- Henkilökohtaisen avun **sijaisjärjestelyjen tuottamis- ja toteuttamistavat** avustajan poissaolotilanteiden varalta on **kirjattava asiakassuunnitelmaan ja palvelua koskevaan päätökseen**.
- **Eriyisestä syystä avustajana voi toimia vammaisen henkilön perheenjäsen, jos se on vammaisen henkilön edun mukaista**.

Henkilökohtaisen avun työnantajamalli VPL 11 § 1/2

- Työnantajamallissa **vammainen henkilö palkkaa henkilökohtaisen avustajan työsopimuslain mukaiseen työsuhteeseen ja toimii työnantajana**. Hyvinvointialue korvaa avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset.
- Työnantajamallin käytön edellytyksenä on, että vammainen henkilö **kykenee vastaamaan työnantajan velvollisuuksista**.
- Lisäksi edellytyksenä on, että vammainen henkilö **antaa asiakassuunnitelmaan kirjattavan suostumuksensa** työnantajana toimimiseen. Sitä ennen **hyvinvointialueen on annettava vammaiselle henkilölle riittävä selvitys työnantajan vastuista ja velvollisuuksista**.

Henkilökohtaisen avun työnantajamalli VPL 11 § 2/2

- **Alaikäisen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja** voi toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana vastaavin edellytyksin kuin vammaisen henkilö itse.
- **Hyvinvointialueen on korvattava** vammaiselle henkilölle kohtuullinen **avustajan palkka**, työnantajan lakisääteiset maksut ja korvaukset **ja muut työnantajana toimimisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset**, ml. palkkahallinnon **kustannukset**. Avustajan palkan sekä työnantajan **kulujen perusteet ja korvaamistapa on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja päätökseen**.
- Hyvinvointialueen on annettava **yksilöllistä neuvontaa ja tukea työnantajamalliin liittyvissä käytännön asioissa**.

**Henkilökohtaisen avun tilalle
tarjottavat SHL:n palvelut**

Sosiaalihuoltolain mukaiset sosiaalipalvelut

- Henkilökohtaisen avun palvelun tilalle tai osaksi palveluita saatetaan tarjota esimerkiksi
 - **kotiin tuotavia tukipalveluja** (ateria-, vaatehuolto-, siivous- tai asiointipalvelu sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävä tai tukeva palvelu),
 - **kotihoitoa** jokapäiväiseen elämään kuuluvista toiminnoista suoriutumiseksi (hoito ja huolenpito, toimintakykyä ja vuorovaikutusta edistävä ja ylläpitävä toiminta, muu suoriutumista tukeva toiminta ja kotisairaanhoido),
 - sosiaalihuoltolain mukaisia **liikkumista tukevia palveluja ja**
 - sosiaalihuoltolain mukaisia **asumisen palveluja.**
- Nämä palvelut ovat määrärahasidonnaisia, harkinnanvaraisia ja maksullisia.

Omaishoidon tuki ja perhehoito

- Yhtenä vaihtoehtona saatetaan tarjota myös **omaishoidon tukea**.
- Omaishoidon tuki muodostuu **hoidettavalle annettavista palveluista** sekä hoitajalle annettavasta **hoitopalkkiosta, omaishoitajan vapaapäivistä ja omaishoitoa tukevista palveluista**.
- Vammaisen henkilön **omainen tai läheinen tekee hyvinvointialueen kanssa sopimuksen omaishoitajana toimimisesta**. Omaishoitoon ei voida velvoittaa.
- Joillain hyvinvointialueilla tarjotaan myös **perhehoitoa**, joka voi tarkoittaa asiakkaan kotiin tulevaan kiertävää perhehoitajaa tai perhehoitajan kotona tapahtuvaa hoitoa.
- Näistä palveluista kerromme tarkemmin kevään viimeisessä 20.5. olevassa koulutuksessa.

Muuta huomioitavaa

- Sekä VPL:n että SHL:n mukaisia palveluita voi olla samaan aikaan.
- SHL:n mukaiset palvelut eivät aina vastaa kaikkiin palvelutarpeisiin esimerkiksi osallisuuden näkökulmasta.
- Tästä syystä on tärkeää tuoda konkreettisesti esille omat toimintarajoitteensa ja tarpeensa sekä se, mihin tekemiseen kotona ja kodin ulkopuolella palvelua tarvitsee.

Loput kevään 2026 koulutukset

- **Keskiviikko 6.5.2026 klo 16.00-17.30**
 - Vammaispalvelulain mukaiset esteettömän asumisen tuki, taloudellinen tuki ja muut palvelut ja tukitoimet
 - Palveluja koskeva oikaisuvaatimus, muutoksenhaku, muistutus ja kantelu
- **Keskiviikko 20.5.2026 klo 16.00-17.30:**
 - Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut lapsiperheille ja iäkkäille, omaishoidon tuki, perhehoito ja vanhuspalvelulaki.

Kiitos!

sari.kokko@nakovammaistenliitto.fi

taina.kolhi@nakovammaistenliitto.fi

julia.puumalainen@nakovammaistenliitto.fi